

moderna pjesnička pitanja u dobrom i povjerenom govoru.

Stipčević u svojim pjesmama često opisuje i nabraja stvari onakve kakve su dane na svijetlu dana, kakve su u našoj svijesti, da bi ih odjednom, naglo, u svojoj pjesničkoj viziji izokrenuo i sudario sa simbolima i slikama podsvijesti. Ipak, ova je poezija na tlu realnog. Pisac se samo u određenim trenucima poigrava između te dvije stvarnosti nepomirljivih suprotnosti, a koje su dio istog tijela i istog duha. Tu se, zapravo, javlja čovjek u potpunoj zagonetnosti kakav i egzistira na ovoj zemlji. Zato je pjesnik i primoran da u svojim pjesmama podjednako govori o onom postojanom i o onom magličasto privremenom, da bi u kontekstu pjesme te suprotnosti snažno sudario uznemirio i doveo u stanje totalnog antagonizma i tako stvorio neki potpuno novi — treći prostor. Relativna svakidašnjica transformira se u apsolutnu određenost i naznačuje bitnost:

*»Eto me na tragu svih stvari
u toj ulici s mojim tijelom u pokretu...*

*...sretni porivi odasvud se šire, ja ih
brojim*

*s njima se takmiči jedino lutka u izlogu
tako zavodljiva a nepovjerljiva, možda
prkosna
u toj ulici u kojoj se danomice tražim.»*

Iz najnovijih Stipčevićevih stihova izbija želja i napor, često uspješan, za razrješenjem inih ljudskih problema: otuđenosti (»ja jedino znam da su među nama narasle šutljivosti) ne za to što nismo nego za ono što jesmo), bitka (»da ja tu jesam čovječan i u objavi beskrajn«), stvari oko sebe (»Poputbinu mira nisam primio na krštenju) jer rođen sam da mislim o stvarima koje jesu (na prijelomu godine i u ovom gradu (a mislio sam da sam prvi u tihom izlasku«), sebi samom (»tko je sa mnom taj je protiv mene«), smrti (»mrtvo je ono što se zbiva i što se snebiva) ove mrtve jabuke na bijelom stolnjaku (ovaj svirepi ugriz u slatkoću ljubavi«), riječima (»Skupa je

ova riječ što na svadbeni put kreće«), traženjima (»i umjesto povjerenja nađem prijetnju surova izvora«) i o svijetu samom (ravnodušan je ovaj svijet ako ga nitko ne izaziva«). Ovaj svijet se, koji egzistira u Stipčevićovoj poeziji, ne vidi slučajno, mada slobodno ulazi u pjesmu, već iznimno, pa zbog toga i ne ostajemo u njemu i pored pjesme ravnodušni. Tu simboli privremenosti i prolaznosti služe da bi se često istakao ideal bitnosti, smisao bezgraničnosti i zadaća svijesti.

Da bi u pjesmi izazvao pokret, dinamiku i tako joj predao duh ovog vremena, Stipčević pjesmu gomila detaljima, pitanjima, odgovorima, objašnjenjima, i to su jedine slabosti ove poezije, mada nikad nema praznog i suvišnog govorenja. Opasno je, ipak, pjesmi davati više ruha nego što joj pripada.

Mada u gotovo svim pjesmama ove zbirke prevagu nose čiste riječi i zrele misli, mada se u svim pjesmama otkriva dijalog sa sobom drugim i tako dolazi do otkrivanja ljudskog, prometejskog, do zrelog, ipak je Stipčević u vječnom čovječjem gubitku, o otuđenosti, o magičnim ljudskim problemima, o viziji svijetla i stalnom zamaćenju, o sebi i nama najviše rekao pjesmom *Zeleni stolovi*. Ovom pjesmom Stipčević je došao do svog Razrješenja, do Preobražaja, do Smisla Treptanja i Neumitna Besmisla. Naznačio je probleme »stavljene« pred nas na »stol« i van kojih ne možemo nemoćni i poraženi, mada i u posjedu snažne riječi. A kad je to tako, po meni jeste, onda Stipčević smjelo korača tragom poezije, kako već reče, sudarajući svijet realnog sa svijetom podsvijesti, tvoći tako — treći prostor.

Tomislav M. Bilosnić

BRANKO V. RADIČEVIĆ: »PESME O MAJCI«

Srpska književna zadruga, Beograd, 1972.

Odavno već slavimo preporod naše književnosti za decu, a ona, najvećim svojim delom, po mome mišljenju, doživljava svoj preporod na slepom putu. Mnogi su skloni da eksploziju ove književnosti preko novih medija masovne komunikacije protumače kao njen stvarni, suštinski, književni uspeh. Međutim, na slepom putu svog pohoda ka dečijim srcima, ta književnost je već odavno obukla sivu uniformu manirizma. I onoliko koliko je Dušan Radović bio škrt, toliko su njegovi epigoni bili izdašni. Sa manje ili više uspeha oni svojim domišljanjima zabavljaju ili pokušavaju da zabave našu decu. No, sreća je što neki pesnici, daleko od karnevalske buke, stvaraju pravu dečiju književnost.

Posle jedanaest prozih knjiga za decu, pesnik Branko V. Radičević prvi put piše za decu i odrasle knjigu stihova: *Pesme o majci*. »Ni deca nisu — baš deca« rekao je jednom prilikom pesnik, i, odista, ove pesme nisu samo za decu, ili bar nisu ono što smo mi navikli da se kao poezija nudi deci. Branko V. Radičević ne govori iz ugla deteta za dete, za neku pretpostavljenu osećajnost. U njegovoj poeziji neprestano

se prelamaju dva iskustva: roditeljsko i dečije. Elementarne roditeljske teme, vešte komponente materinske ljubavi: briga, strepnja, požrtvovanje utkane su u jedno izuzetno jezički osveženo pesničko ruho. Ove pesničke slike i iskustva mogu biti pojmliive i dostupne detetu, ali to nisu isključivo pesme za decu, to su pesme i za bivšu, odraslu decu. Vraćajući se u predele detinjstva, pesnik poetizuje neke motive koji nisu a priori poetski (*Kad mati krpi; Kad mati plete; Kad mati prišiva dugmeta*). Ali pesnik tim situacijama, tim ogoljenim iskustvima daje nešto što je posebno i što te opštosti nadrašta, stvarajući čiste pesničke vrednosti. I iz tih pesama suvog realizma najednom nas prene *šum konca* kao u pesmi *Kad mati prišiva dugmeta*. Ali te bizarne lirske slike idu i dalje od prvih pesničkih asocijacija. *Kad mati plete* — »to ona sjaj sunca krade« i upliće zajedno sa drugim materinskim tajnama u pletivo i, eto, puka utilitarnost pletiva se spaja sa apstrahovanom pesničkom slikom u jedno zaokruženo pesničko viđenje.

Drugu grupu pesama u ovoj knjizi mogli bismo uslovno nazvati: pesme o psihološkim situacijama u odnosu majka — dete (*Kad mati laže; Kad mati prašta; Kad mati čuti*). Ove pesme o nekim bitnim okolnostima u životu čas pevaju iz ugla deteta kome počinje da se budi savest, čas se izdižu do opštih pesničkih istina: »Slagala mati, jedva živa:) kako je ona za sve kriva...» Al suza što iz oka teče) jednog će dana da te peče« Lišava pesnik majku katkad savesti i iskrenosti u ime nekakve više materinske savesti i iskrenosti, to je ono novo što nam je Branko V. Radičević ponudio. U najboljim svojim trenucima njegove pesme moraju pobuditi u detetu čoveka, uspavanog dubokim snom detinjstva. U prvom delu knjige pesme o majci protkane su nekolikim pesmama o ocu. Otac je tu kao gost, kao prolaznik, on dopunjuje atmosferu, ali je on bitno ne menja.

Pokušavajući da iscrpi jedan krug tema, pesnik u drugom delu knjige, u kratkim prozno-poetskim zabeleškama mnogo jasnije obeležava svoju tačku gledišta istog problema. Majka je ostala majka, a dete nije više dete. Ljubav materinska nije jedinstvena, ona je deljiva. Pa i odraslom detetu se to čini kao paradoks. Kao nekakva sažeta poetika ove knjige, *Ni deca nisu — baš deca*, pesnikove reči ponovo nas, u ovom drugom delu opominju da se dete ne sme shvatiti isključivo kao dete. Svako od nas u sebi nosi detinjstvo, pa nikakve godine, nikakva iskustva to ne mogu umištit. Pa, ako smo mi ljudi sa detetom u nekom delu duše, onda se poetski svetovi detinjstva i zrelosti moraju prožimati, stapati.

Pesme o majci su knjiga iskustva i zrelosti, knjiga tematski izuzetna. Ona je izvan tokova i uticaja i stoji čvrsto u prostorima koje je sama sobom otvorila.

Predrag Čudić

»UNIVERZALNI BREHT«

Radnički univerzitet »Đuro Salaj«, Beograd, 1973.

Kao program za svoju predstavu *Kad bi ajkule bile ljudi* Teatar poezije i Rad-